

MUHİT DERGİSİNDEKİ KADIN HİKÂyecİLER

WOMEN STORYTELLERS IN MUHİT JOURNAL

Ertuğrul Gazi DERHEM

Sorumlu Yazar/Corresponding
Author:

Dr. MEB, Kırıkkale, Türkiye.

ORCID: 0000-0001-7343-6073

E-mail: ertugrulderhem@gmail.com

Geliş Tarihi/Submitted: 29.04.2024

Kabul Tarihi/Accepted: 23.05.2024

Kaynak Gösterim / Citation:
Derhem, Ertuğrul Gazi
(2024). "Muhiit Dergisindeki Kadın
Hikâyeciler", Yeni Türk Edebiyatı
Araştırmaları. 16/31, 191-212.

<http://dx.doi.org/10.26517/ytea.568>

Öz

Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte dergi sayısında büyük bir artış olmuş ve bu dergilerin çoğu yeni rejimin ideolojisini halka anlatmak amacını taşımıştır. Özellikle harf inkılabının ardından dergiler yeni yazı dilinin halka aktarılmasında büyük görevler üstlenirler. Bu doğrultuda bu dönemde ortaya çıkan dergilerden biri de *Muhiit*'tir. 1928 yılından 1933 yılına kadar 55 sayı çıkan *Muhiit* dergisi, birinci sayısının tamamı ve ikinci sayısının ilk yarısı hariç yeni alfabe ile basılmıştır. Bunun yanında *Muhiit*'in yalnızca bir edebî dergi olmadığını söylemek gerekir. Dergi, spor, memleket meseleleri, kadın ve çocuk sayfaları, ünlü isimlerin biyografileri gibi çok farklı konuları bünyesinde barındırır.

Bu çalışmada *Muhiit*'te önemli bir yer tutan kadın hikâyecilere ve onların hikâyelerine odaklanılacaktır. Dergide başka türlerde de yazıları olan bu kadın hikâyecilerin hikâyelerini estetik kaygıdan çok halka mesaj verme niyetiyle yazmış oldukları söylenebilir. Bu doğrultuda, ele alınacak olan hikâyelerin iletmek istedikleri mesajlara bu çalışmada yakından bakılmaya çalışılacaktır. Ayrıca yine bu araştırmayla birlikte bazılarının adları yeni duyulacak olan kadın yazarlarımız hakkında tanıtıcı bilgiler vermek amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet dönemi, *Muhiit* dergisi, kadın yazarlar.

Abstract

With the proclamation of the Republic, there was a great increase in the number of journals and most of these journals aimed to explain the ideology of the new regime to the public. Especially after the alphabet reform, journals play a major role in the transfer of the new written language to the public. Accordingly, one of the journals that emerged in this period was *Muhiit*. From 1928 to 1933, 55 issues of *Muhiit* journal were printed with the new alphabet, except for the entire first issue and half of the second issue. It should also be noted that *Muhiit* was not only a literary journal. The journal covers a wide range of topics such as sports, national affairs, women's and children's pages and biographies of celebrities.

This study will focus on women storytellers and their stories, which have an important place in *Muhiit*. It can be said that these women storytellers who also wrote in other genres in the journal, wrote their stories with the intention of giving a message to the public rather than aesthetic concerns. In this direction, this study will try to take a closer look at the messages that the stories to be discussed want to convey. In addition, this research aims to provide introductory information about our women writers, some of whose names will be heard for the first time.

Keywords: Republic period, *Muhiit* journal, women writers.

Extended Summary

In shaping the 20th century Turkish social and political environment, journalism and journals have an important place. The journals, which gradually began to be seen as a way of communicating with/explaining to the public since the Tanzimat period, also became a gateway of opportunity for young writers to enter the literary world. By the beginning of the 20th century, journals were seen as a way of expressing intellectual and political thoughts as well as literary activities. Accordingly, journal publishing activities, which increased in this period, served as a medium through which both oppositional thought and messages of support were conveyed. In the journals of this period, there are especially advice to people who misunderstand westernization, products that emphasize national feelings, opinions and popular writings that serve as a guide to the new regime.

In the process that began with the proclamation of the Republic, journals generally appear as the spokesperson of the new regime. Especially in terms of providing information about the revolutions and conveying the revolutions to the public, these journals and newspapers were of great importance. In addition, during this period, the journals frequently covered the issues of the correct understanding of modernization and cultural heritage. In addition, it should be emphasized that women writers were also frequently featured in early Republican periodicals, where artists who wrote works with a purely aesthetic concern also frequently appeared. Accepted as an indicator of modernization, women begin to be seen in modern literature especially from the end of the Tanzimat period. At this point, it can be said that male writers also focused on women in this period with their works because as mentioned women were seen as an indicator of modernization in this period. Woman writers who started to be seen more frequently in the literary world with the Meşrutiyet period, found the opportunity to express themselves more in the atmosphere of freedom brought by the period. In the Republican era, it is clear women writers and intellectuals played as active a role as men.

In fact, the Republican regime attaches special importance to women. According to the regime, women will form the basis of the new state that will rise. Because the rulers and intellectuals of the period believed that the desired social structure would be born from a healthy family and a healthy family would be born from an educated and cultured mother. For this reason, in addition to women's active public activities, motherhood was also highly valued in this period. Because a good mother is also seen as the harbinger of a good generation. Women writers of the period also paid attention to this issue. Accordingly, women who took matters into their own hands in this period, appeared in many public spheres expect for political activities. As mentioned, one area in which women were at the forefront with this sense of duty and responsibility was literature in general and journal publishing in particular.

One of the early Republican period journals that featured many women writers was *Muhit*, which began to be published in 1928. Published for 55 issues until 1933, *Muhit* features articles by women writers on almost every subject. Some of these articles include homeland issues, women's and children's pages, biographies of famous people, translated works, stories, poems and plays. This situation, which can be seen as an outward reflection of the modern world, is important in showing that women are as well equipped as men. In fact, it is remarkable that women have a say in almost everything and that their voices are heard at this point. Thanks to journal and newspaper writing woman had the opportunity to express their voices more loudly and thus gained many of the rights they would later acquire in the public sphere.

In this study, we will focus on names such as Mebrure Hurşit, Nezihe Muhittin, Güzide Sabri, Halide Nusret, Semiha Vamık, Şefika Muhsin, Emine Saffet, Seniha Sami, one of the women writers of *Muhit* and try to analyze their works in the story genre. In addition the analyzed stories will be evaluated in the context of the conditions of the period in which they were written. The characteristics of the modern woman, love relationships, economic crises, loyalty to culture are the most common themes in the stories of these writers. These themes will be evaluated within the conditions of the early Republican period and an effort will be made to reveal them in the context of the policies of the Republican regime. In this way, inferences will be drawn about the type of woman that the Republican ideology sought to create.

Giriş: *Muhit* Dergisi Hakkında

1 Kasım 1928'te Ahmet Cevat Emre tarafından yayımlanmaya başlayan *Muhit* dergisi, yaklaşık beş yıl yayımlanmaya devam etmiş ve 1933 yılı mayısında yayın hayatından çekilmiştir. Derginin imtiyaz sahibi ve yazı işleri müdürü Ahmet Cevat Emre'dir. Türk dili alanında yaptığı çalışmalar ve ortaya koyduğu eserler ile Türkoloji'ye önemli hizmetleri olan Ahmet Cevat Emre'nin (Uzun 37) hemen hemen derginin bütün sayılarında bir yazısına rastlamak mümkündür. Bu yazılardan ilki derginin manifestosu olarak görülebilecek olan "Muhit Niçin İntişar Ediyor" başlıklı yazıdır. Bu yazıda ilkin *Muhit*'in matbuat âlemindeki bir boşluğu doldurmak, büyük bir eksikliği kapatmak için ortaya çıktığı vurgulanır. Ardından mevcut mecmuaların birçoğunun okuyucuyu eğlendirmek, sathi dokunuşlarla meraklarını gidermek gibi basit konularla yayımladığı vurgulanırken *Muhit*'in daha geniş bir konu yelpazesıyla yola çıktığı söylenir. Bu noktada okuyucuların *Muhit*'ten beklemesi umulan nitelikler şöyle sıralanır:

1. Daima her şeyi olduğu gibi, hakikati asla değiştirmeyerek yazdığından ve hiçbir menfaat mukabilinde kendilerini aldatmadığından
2. Ahlakı ftsad edecek, yanlış ve muzır fikirler, hisler, telakkiler; hasta ve hummalı heyecanlar verecek hiçbir yazıyı sütunlarına geçirmedığından

3. Daima en doğru, en faydeli, en sağlam ve en güzel şeyleri, düşünceleri, duyguları, telakkileri vermeye çalışacağından emin olmalıdırlar (Ahmet Cevat 1-2).

Selamet matbaasında basılan ve elli kuruştan satışa sunulan *Muhiit*'in ilk sayısı tamamıyla eski harflerle basılırken; ikinci sayısının yarısından itibaren dergi yeni alfabe ile basılır. Bu noktada derginin Atatürk ilke ve inkılapları doğrultusunda hareket ettiğini söylemek gerekir. Öyle ki derginin bütün sayılarında ilk bölümü oluşturan ve "Memlekete Dair veya İctimai Musahabe" adlı bölümlerde bir yandan Atatürk sevgisi ve hürmeti açıkça ortaya koyulurken; diğer yandan inkılapların sözcülüğü üstlenir. Bu noktada Atatürk'ten bahseden yazıların birçoğu Ahmet Cevat Bey tarafından kaleme alınır. Örneğin yazar, birinci sayıda "Büyük Gazi", ikinci sayıda "Gazinin Son Nutku", dördüncü sayıda "Gazinin Çocukluğu" gibi yazılar ortaya koyar. Yine dergide Atatürk'le alakalı İbrahim Necmi'nin "Büyük Gazi ve Millet"; Yakup Kadri'nin "Harbin En Tehlikeli Anlarında Gazi" gibi yazıları vardır. Derginin bu bölümünde ismi geçen yazarlardan başka memleket meseleleri üzerine görüşler kaleme alan diğer yazarlar şunlardır: Şevket Süreyya, Mahmut Yesari, Efzayıf Suat, Nahit Sırrı, Yusuf Akçura, Ruşen Eşref, Abdülhak Şinasi, Halit Ziya... Bütün bu yazarlar ve yazıları ile Cumhuriyet ideolojisine destek olması sayesinde *Muhiit*, tek partili bir dönemde, basının üzerinde belirli baskıların bulunduğu sıralarda, hem iktidarın gözüne girmeyi hem de Türk devriminin hizmetinde bir yayın organı olduğu yönünde bir görüntü çizmeyi başarmıştır (Ertan 25).

17. sayısından itibaren *Yeni Muhiit* adıyla çıkmaya başlayan dergide Memlekete Dair bölümünün yanı sıra, Güzel Sanatlar, Edebî Tenkit, Tarih, Meşhur Adamlar, Günün Adamları, İktisadî Musahabe, Hikâye ve Roman, Şiirler, İctimaî Hayat Meseleleri, Halk Bilgisi, Coğrafya, Fenne Dair, Kadınlar ve Kadınlığa Dair, Çocuklar, Sinema, Spor, Yeni Kitaplar, Makaleler, Tiyatro, Ev İşleri, Müteferrik, Lisan Meseleleri, Terbiye gibi bölümler de vardır. Ayrıca ilaveler ve elbise kalıpları gibi bölümler de derginin bazı sayılarında mevcuttur.

Görüldüğü üzere *Muhiit* dergisi birçok alanda söz söyleyen çok yönlü bir dergidir. İdeolojik duruşunun yanı sıra bu şekilde farklı alanlara da yönelmesi hâliyle dergiye olan rağbetin artmasını da beraberinde getirir. Yine derginin bahsi geçen alanlarda birçok ünlü yazara sütunlarında yer vermesi ve bu yazarların yanında yeni yazarlara da şans vermesi derginin yelpazesini genişletmesine imkân sağlar. Bu noktada şuna da dikkat çekmek gerekir ki, örneğin bir sayıda hikâye yazan bir yazar diğer sayıda çocuk bakımı ile ilgili bir konuda yazarken görülebilir. Bu durum da derginin yazarlara sağladığı bir imkân olarak düşünülmelidir.

Muhiit dergisinde yazı kaleme alan muharrirlerden bazıları şunlardır: Ercüment Ekrem, Reşat Nuri, Kâmran Şerif, Celal Sahir, Necip Fazıl, Kenan Hulusi, Yaşar Nabi, Bedri Rahmi, Cahit Sıtkı, Faruk Nafiz, Nusret

Kemal, Vasfi Mahir, Cevdet Kudret, Mehmet Şakir, Fazlı Necip, Fevziye Aptullah, Mustafa Necip, Ziya İlhan, İhsan Şükrü, Ethem İzzet, Kemalettin Şükrü, Enis Behiç, Refik Ahmet, Muammer Şahap, İbrahim Hoyi, Mustafa Şekip, Esmâ Zafir, Neyire Şevket, Şükufe Nihal, Vala Nurettin...

Yukarıdaki isimlerin yanı sıra derginin 45. sayısında "Okuyucularımızla Başbaşa" başlığı altında dergiye yeni isimlerin katılacağı bilgisi okuyucuyla paylaşmıştır:

(...) Muhit, şimdi de, önümüzdeki ay için karilerine büyük bir müjde verebiliyor. Gelecek nüshadan itibaren: Halit Ziya Bey (Uşakizade), Cenap Şahabettin Bey, Mehmet Emin Bey (Sabık Maarif Müsteşarı), İsmail Hakkı Bey (Terbiye Müderrisi) dahi Muhit'e kıymetli yazılarını vadedmişlerdir. (81)

Bu çalışma kapsamında Muhit'te hikâyeler kaleme alan kadın yazarlara ve hikâyelerine odaklanılacaktır. Bu yazarlarımız, Nezihe Muhittin, Mebrure Hurşit, Seniha Sami, Emine Saffet, Güzide Sabri, Halide Nusret, Semiha Vamık ve Şefika Muhsin'dir. Adı geçen kadın yazarların bazılarının dergide çeviri hikâye, biyografi, memleket meseleleri veya çocuk bakımı gibi farklı bahislerde de yazdıkları görülmektedir. Bu yazılardan da çalışmada bahsedilecek olup genel olarak bu yazarların hikâyeleri üzerine inceleme yapılmaya çalışılacaktır.

Mebrure Hurşit (Mebrure Sami Alevok/Mebrure Koray)

Muhit dergisinin en velut kadın yazarlarından biri olan Mebrure Hurşit, 1907 yılında İstanbul'da doğar. Babası Ömer Lütfi Alevok, annesi ise Hanife Nahide Hanım'dır (Güler 17-18). Mebrure Hanım, özel sebeplerden farklı soyadları kullandığı için Mebrure Hurşit, Mebrure Sami, Mebrure Sami Alevok veya Mebrure Sami Koray olarak da bilinir. Anne-babasının boşanması üzerine çalkantılı bir çocukluk dönemi geçiren yazar, ilk evliliğini Süleyman Hurşit'le yapar. Yazarın bu evliliği oldukça sıkıntılı geçer. Öyle ki Süleyman Bey, Mebrure Hanım'ın kendisini aldatmasına dahi ses çıkarmayacak kadar tuhaf bir adamdır. Yazar, Süleyman Bey'in ağzından bu durumu anılarında şöyle dile getirir: "Birine âşık oldun sanıyorum Meb. Öyle bir hal seziyorum sende. Seviniyorum. Oh, ne ala! diyorum. Ama sakın beni bırakma." (362)

Böyle bir düşünce yapısına sahip bir adam olan Süleyman Bey ile evliliği yedi yıl süren Mebrure Hanım, daha sonra oğlu ünlü yazar Yaman Koray'ı dünyaya getireceği Sami Koray ile evlenir. Bu dönem Mebrure Hanım'ın iyiden iyiye yazılarıyla ön planda olduğu ve *Muhit*'te de yazdığı bir dönemdir. Ancak Sami Bey eşini çok kıskanan bir adamdır ve bu nedenle onun *Muhit*'le ilişkisini kesmesini ister: "N'olur, artık Muhit mecmuasıyla ilişkisini kes... Röportajlar için öyle Darülaceze'lere, Süt Damla'larına, bilmem nerelere gitmene tahammülüm yok. Seni gözümden bile kıskanıyorum." (Güler 40)

Her şeye rağmen yazın hayatını bırakmayan Mebrure Hanım'ın bu evliliği de on yedi yıl sürdükten sonra nihayete erer. İlerleyen yıllarda oğluyla birlikte Erdek'e taşınan yazar, 1992 yılında vefat eder.

Mebrure Hurşit (Sami) ve onun gibi diğer kadın yazarların Türk edebiyatı açısından ne kadar değerli olduklarını Attila İlhan üstüne basa basa vurgular:

(...) hangi genç edebiyatçı, erken cumhuriyet döneminin gözde kadın yazarlarını ardı ardına sayabilir? Nezihe Muhittin'i, Güzide Sabri'yi, Mebrure Sami'yi, Mükerrrem Kamil'i, Cahit Uçuk'u ve diğerlerini? Şimdi bakın ne diyorum, eğer bugün Attila İlhan bir halt olabilmişse, elbette, onları da okuduğu için olabilmiştir. Bu sözüm herkesin kulağına küpe! (5)

Öyle ki Mebrure Hurşit'in yalnızca *Muhit*'teki hikâye ve diğer yazılarına bakıldığında Attila İlhan'ın haklılığı teslim edilebilir. Bahsedildiği üzere Mebrure Hanım, *Muhit*'in en üretken yazarlarından. Dergide yapılan tarama sonucu yazarın, "Bir Kandil Gecesi" ve "Oğlunun Büyüklüğü" başlıklı iki çeviri hikâyesine ve "Büyük Adamlar", "Edebiyat, Sanat, Lisan" bölümleri altında Mozart, Wagner, Weber, Rossini, Chopin, Bakh gibi onlarca yabancı sanatkâr hakkında yazdığı yazıya rastlanmıştır. Ayrıca "Memlekete Dair" bölümünde "Eftal Hastanesinde ve Darülacezede Gördüklerim", "Süt Damlasında Gördüklerim", "Verem Dispanserinde Gördüklerim" gibi yazıları da vardır. Yine bu çalışma kapsamında ele alınacak olan dokuz özgün hikâye de yazarın *Muhit*'te bulunan eserlerindedir.

Mebrure Hanım'ın *Muhit*'te yer alan ilk hikâyesi 13. sayıda başlayan ve dört sayı boyunca devam eden "Güneşe Âşık Yarasa"dır. Bir otomobilin dilencilik yapan bir adama çarpması ve adamın ölümüyle başlayan hikâye, trajik bir aşk hikâyesidir. Aşk uğruna yapılan fedakârlıklar ve aşkın ödettiği bedeli konu alan Mebrure Hurşit'in bu hikâyesi onun *Muhit*'te yer alan en uzun hikâyesidir. Bu hikâyede yazarın geçmiş ve şimdi arasında yaptığı geçişler dikkate değerdir. Ayrıca yazarın hikâyede mekân tasvirleri ve betimlemelere de sıkça başvurduğu görülür. Muhsin'in kırmızı kaplı defterine hitaben aşkı anlattığı bölüm yine hikâyede göze çarpan kısımlardandır:

Küçük kırmızı kaplı defterciğim, eğer rafında vaktini sade uyumakla geçirmedin ve dünyaya senden evel inip şair, muharrir ellerinde dolaşmış yaşlı, tecrübeli kardeşlerinin gördükleri, işittikleri vak'aları, masalları dinledinse, elbette bilirsin ki aşk yıldırım gibidir, evelinden ne düşeceği yer, ne de düştüğü yeri ve ne kadar yakacağı kestirilir! Ve bu surette de nice saçlarına uzun yılların karı serpilmiş, gönüllerine eski ateşlerin külü yığılmış, gözlerine yaklaşan 'hiçliğin' korkulu donukluğu çökmüş biçareler olur ki, hayatlarında çok geç doğan bir yıldızın o bütün 'geçmişler'i unutturup söndüren nuru ile mesut ve hayran kalırlar. (M. H. 1073-1074)

16. sayıda yer alan "Kaderin Yalanı" başlıklı hikâye Mebrure Hurşit'in *Muhit*'teki ikinci hikâyesidir. Birinci Dünya Savaşı'nın ardından yaşanan acılardan birini gözler önüne seren hikâye, yazarın aslında hikâyede olacağını özetlediği epigramla başlar: "Yüzünü görmeden bıraktığı evlâda Allah yıllardan sonra babayı kavuşturmuştu... Kavuşturmuştu amma yavrusunu doya doya seyredecek gözleri çıkardıktan sonra..." (M. H. 1230) Memleket ve aile için

yapılan fedakârlıklar etrafında şekillenen bu hikâyenin ardından yazarın bir diğer hikâyesi olan Sevginin Yakutu derginin 26. sayısında yayımlanır. Yazar bu hikâyede evliliklerde maddiyat yerine aşkın tercih edilmesi gerçeği üzerinde durur.

“Bir İlk Bahar Fantezisi” olarak derginin 31. sayısında yayımlanan “Lale Perisi”nde yazar, imkânsız bir aşkın peşinden koşan ve sonunda canını veren bir lale perisinin hikâyesini anlatır.

“Bir Mektup” adlı hikâye ise *Muhit*’in 34. sayısında yayımlanır. Mebrure Hanım bu kısa hikâyede, seven fakat sevilmeyen bir adamın mektubunu okuyucuya sunar. Yazar, bu hikâyede gerçek sevginin karşılık bulamamasından yakınır. Mebrure Hurşit’in *Muhit*’teki bir diğer hikâyesi 36. sayıda yer alan “Murat Köprüsü”dür. Yine mektup şeklinde yazılan hikâyede, Yalova taraflarına geziye giden bir kadının burada şahit olduğu bir aşk hikâyesi konu edilir. *Muhit*’in 37. sayısında yayımlanan “Saadet” aldı hikâyede ise Mebrure Hanım, “Sevginin Yakutu”nda olduğu gibi itibarın, paranın peşinden değil de aşkının peşinden koşan ve saadete eren bir kadının hikâyesini anlatır.

Mebrure Hurşit’in diğerlerine benzer bir hikâyesi de 41. sayıda çıkan “Şüphe” adlı hikâyedir. *Muhit*’teki diğer hikâyelerinde Mebrure Hurşit ismini veya Meb. kısaltmasını kullanan yazarın Mebrure Sami adını kullandığı iki hikâyeden biri olan bu hikâye, zengin bir kız olan Münire ile sıradan bir adam olan Hami’nin aşkı etrafında gelişir. Yazarın *Muhit* dergisindeki tespit edilebilen son hikâyesi ise 42. sayıda yayımlanan “Düğümlenen Hülya”dır. Hikâyede birbirini çok seven bir karı-kocanın evlatlarından birini küçük yaşta kaybetmeleri üzerine çektikleri acı ve o acıya rağmen bir hayale sarılarak hayata tutunma gayretleri konu edilir.

Mebrure Hurşit’in söz konusu hikâyelerinde mutluluğu maddi şeylerden bekleyenlerin hüsrana karşılaştıkları; sevgi üzerine bina edilmiş yuvaların ise saadete dolup taşıdığı temaları ağır basar. Ayrıca aşk uğruna, evlat uğruna yapılan fedakârlıklar da Hurşit’in hikâyelerinde ön plana çıkar. Yazarın bu temleri sıkça kullanmasının altında kendi özel hayatının da etkisi olduğu düşünülebilir. Öyle ki o gerçek yaşamında, hayallerinin peşinden koşmak ve sevgiyle yoğrulmuş bir yuvada bulunmak ister. Sanatçıların eserlerinde kendilerinden bir parça bulundurduğu göz önüne alınırsa Mebrure Hanım’ın da bu doğrultuda eserler verdiği söylenebilir.

Nezihe Muhittin

1889 yılında savcı Muhiddin Bey ve Zehra Hanım’ın kızı olarak dünyaya gelen Nezihe Muhittin, anne-babasının kültürlü kişi olmaları ve sosyal ortamda sıklıkla bulunmaları neticesinde parlak bir çocukluk geçirmiştir. Küçüklüğünde okulu terk edip evde iyi bir eğitim alan yazar, Meşrutiyet’in ardından İttihat ve Terakki cemiyeti tarafından açılan Kız Sanayi Mektebi’nde kurucu müdürlük, darülmuallimin ve darülmuallimat gibi okullarda öğretmenlik yapmıştır. 1913’te kurulan Türk Hanımları Esirgeme

Derneğinin sekreterliğini yapan yazar, aynı dönemde Donanma Cemiyetinin Kadınlar Şubesinin de kurucuları arasında yer alır (Metintaş 78-79) Nezihe Muhittin, hayatını kadınlar için, onların haklarını alabilmeleri için harcama gayretinde bir yazardır. Dönemin en önde gelen kadın hakları savunucularındandır. Bu uğurda mücadelesinde geri durmayan yazarın aklındaki kadın ideali şöyle özetlenebilir:

Kadınların insan addedilme, sivil yaşama katılabilme, toplumun üyeleri olarak kamu alanında yer alma, toplumsal konumlarının yükselmesi taleplerini içermektedir. Çalışan, üreten, rasyonel, eğitim görmüş, meslek sahibi, siyasal ve toplumsal hayata tam katılan kadın Muhittin'in kadın idealiydi. (Aksoy 95)

Bu ideali doğrultusunda Nezihe Muhittin, Cumhuriyet döneminin ilk siyasal partisini kurabilmeye çok yaklaşmıştır. Öyle ki onun on üç arkadaşıyla birlikte kurduğu Kadınlar Halk Fırkasının kuruluş dilekçesi tam sekiz ay sonra reddedilir. Eğer ki bu kuruluş kabul edilmiş olsaydı Kadınlar Halk Fırkası Cumhuriyet'in ilk siyasi partisi olacaktı. Partinin kuruluş beyannamesinde, partinin kitlesel ve programlı bir hareketle kadınların ekonomik, sosyal ve siyasal gelişimini sağladıktan sonra seçme ve seçilme hakkını elde etmeleri için mücadele edeceği ifade edilmekteydi (Metintaş 81).

Partinin kuruluşunun reddedilmesinin ardından parti Türk Kadın Birliği ismi altında dernekleşir. Nezihe Hanım bu derneğin kuruluşundan "(...) Cumhuriyet inkılâbının şahikalara yükselen, şahikalardan güneşlere ziyadar akisler yapan emsalsiz zaferini sessiz fakat en kaynak bir heyecanla alkışlarken 'Kadın birliği' teşekkül etmişti." (3) şeklinde bahseder. Çalışmalarına dernek çatısı altında devam eden yazar, 1925-1927 yılları arasında Türk Kadın Yolu dergisini çıkarır. Yirmiyeye yakın romanı olan Muhittin'in 1927 yılında dernekten ayrılmasıyla birlikte daha çok yazmaya yöneldiği söylenebilir. İlk kocası Muhlis Bey'den dolayı bazı eserlerinde Nezihe Muhlis adını da kullanan yazarın romanlarının yanı sıra hikâyeleri, tiyatro oyunları, çevirileri ve inceleme yazıları da vardır. *Boğaziçi*, *Donanma*, *Edebiyat-ı Umumiye Mecmuası*, *Kadın Yolu* ve *Resimli Şark* dergilerinde hikâyeler ve denemeler kaleme alan Nezihe Hanım, 1958 yılında vefat eder.

Muhit dergisinin özellikle ilk sayılarında görülen Nezihe Muhittin'in tespitlerimize göre bu dergide yayımlanmış dört hikâyesi vardır. Ayrıca yine dergide yazarın "Ana Aşkı" ve "Taliin Bir Cilvesi" başlıklı iki piyesine de rastlanmıştır.

Nezihe Hanım'ın dergideki ilk hikâyesi 6. sayıda yayımlanan "Köprü Altı Çocukları"dır. Dilencilik yaparak hayatta kalmaya çalışan çocukların anlatıldığı hikâye dönem içerisinde ele az alınan bir konuyu işlemesi bakımından önemlidir. Nezihe Muhittin'in bir diğer hikâyesi *Muhit*'in 9. sayısında yer alan "İpek Çoraplar"dır. Necla adlı bir kızın arkadaşı Süheyla'ya yazdığı bir mektuptan oluşan bu kısa hikâyede vurgu yine maddiyat üzerinedir. Fakirlik sebebiyle istediği çorapları alamayan bir kız çocuğunun

aradan yıllar geçmesine rağmen bu çorapların eksikliğini duyumsaması ve bu çorapları almak için canından vazgeçmesi hikâyede konu edilir.

Yazarın "Bir Genç Kız" adlı hikâyesi ise *Muhit*'in 11. sayısında yayımlanmaya başlar ve 13. sayıda son bulur. Hikâye anne-babasını kaybeden ve amcası tarafından eğitim için Amerika'ya gönderilen Nermin'in eğitimini tamamladıktan sonra ülkesine dönüşüyle başlar. Nermin hikâyede çağdaş bir Türk kızının nasıl olması gerektiğinin canlı bir örneği olarak sunulur.

Nezihe Muhittin'in *Muhit*'teki son hikâyesi ise derginin 12. sayısında yayımlanan "Meçhul Kadın"dır. Hikâye anlatıcısının gözlemlerine dayanan hikâyede yazar, bir kadını mutlu edebilecek olan şeyin annelik olduğunu vurgular: "(...) düşündüm ki kadının hayatta aradığı en büyük ve en aziz gaye, çocuktur..." (N. M. 923)

Nezihe Muhittin'in adı geçen bu dört hikâyesine bakıldığında onun özellikle kadınların eğitimi, toplumda hak ettikleri yeri alabilmeleri, hayalleri peşinde koşmaları ve anneliğin kadınların hayatındaki önemi gibi konuları işlediği görülür. Vermek istediği mesajı net bir şekilde veren yazar, yer yer kullandığı betimlemelerle hikâyelerine renk katar. Ancak tekrar vurgulamak gerekirse bu hikâyelerden ve yazarın hayatından yola çıkarak onun sanat yapmaktan çok bir ideale hizmet ettiği ve bu doğrultuda eserler kaleme aldığını söylemek mümkündür.

Seniha Sami (Moralı)

1886 yılında İstanbul'da doğan Seniha Sami'nin babası bir zamanlar Maarif Nazırlığı da yapmış olan Abdullatif Suphi Paşa'dır. İngilizce, Fransızca, Farsça gibi dilleri bilen yazar, kendisi gibi entelektüel birisi olan ve erken yaşta hayatını kaybeden Mehmet Rauf Bey ile evlenmiştir. Belli bir dönem eşinden dolayı Seniha Rauf olarak bilinen Seniha Hanım, soyadı kanununun çıkmasıyla birlikte Moralı soyadını almıştır (Yurdal 72).

Seniha Sami, edebiyat, tarih gibi alanlara olan ilgisi ve bazı yabancı dillere hâkimiyeti nedeniyle Osmanlı sarayında prenseslere mürebbiyelik yapar. 1924 yılında Türkiye'ye davet edilen yapılandırmacılık kuramının kurucusu John Dewey'in Atatürk ve İnönü ile konuşmalarında tercümanlık görevini üstlenir. Halil Edhem Bey'in telkinleriyle İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde bir dönem uzman olarak çalıştıktan sonra müzede arkeolog olarak görevlendirilir. Burada birçok görevi başarıyla yerine getiren Seniha Sami, Türkiye'nin ilk kadın müzecisi olarak tanınır (Yurdal 72-73).

Aynı zamanda Nezihe Muhittin'in öncülük ettiği Türk Kadınlar Birliğinin de kurucuları arasında olan yazar, özellikle William Shakespeare'den yaptığı çevirilerle adını duyurmuştur. 1982 yılında hayatını kaybeden Seniha Sami'nin *Muhit*'teki yazılarına bakıldığında onun birçok türde yazılar kaleme aldığını söylemek mümkündür. Sami dergide, yabancı yazarların biyografisinden, "Allah'ın Kılıcı", "Şu Kız" gibi çeviri hikâyelere; "Çocuk Sahifeleri", "Kadın

Sahifeleri” gibi bölümlerdeki eğitici yazılardan bu çalışmanın konusu olan hikâyelere kadar birçok alanda yazar. Ayrıca dergide “Balo Gecesi” gibi piyesleri de bulunan Seniha Hanım, bahsedildiği üzere çok yönlü bir yazar olarak okuyucunun karşısına çıkar.

Seniha Sami'nin *Muhit*'te yer alan ilk hikâyesi derginin 12. sayısında yayımlanan “Üç Kat Müstâcel”dir. Hikâye, bir ticarethanede sekreter olarak çalışan Melâhat'ın birbirinden acil olduğu tembihlenen yazıları yazmakta olduğu süre içerisinde gerçekleşir. Ana fikri aşk birlikteliğinin maddiyata tercih edilmesi olan hikâyede Seniha Sami'nin Melâhat'ın hislerini aktarırken kullandığı dil ve betimlemeler oldukça dikkat çekicidir:

Yüksek otlar arasında güneşin feyyaz hararetini masseden velût toprağın üzerine uzandığı zaman güneşte parıldayan libelül kanatlarını seyrederek, etrafında otlar arasında sıcak topraktan feyzalan mini mini bir canlılaşım ile hembezm olurdu. Yahut dağın yamacında yükselen cesim ağaçların gölgesine sığındığı zaman, kanatlı sazendelerle dolu yeşil kubbelerden süzülen nur altında o uhrevî huzur ve sükûneti hiçbir mâbette bulamayacağını bütün mevcudiyetiyle hissedirdi... (S. S. 920)

Yazara ait bir diğer hikâye derginin 14. sayısında yer alan “Ruhumu Tatmin Etmiyor” başlıklı kısa hikâyedir. Kendisini anlamadığını düşündüğü kocasından ayrılmayı isteyen Suzan'ın ruh hâlini anlatan hikâyede yazar, yuvaların basit sebeplerle yıkılmaması gerektiğini söylerken şu tezi ileri sürer: “(...) dünyada kusursuz insan yoktur. İzdivaç, teşriki hayat demektir. Her hangi iştirâkta iki taraf birbirinin menfaatını gözetmelidir...” (S. S. 1087)

Muhit'in 17. sayısında yer alan “Evel Zaman İçinde” başlıklı hikâyede Sami, Kafkaslardan kaçırılıp İstanbul'a getirilen bir kadının öyküsünü okuyucuya sunar. Şimdinin ninesi olan yaşlı kadın, ders çalışan torunu Necla'ya çok küçük yaşta izbandut gibi adamlar tarafından nasıl kaçırıldığını ve İstanbul'a getirilerek kendinden büyük bir paşaya nasıl nikâhlandığını anlatır. Bu minimal hikâye, işlediği konu itibarıyla yazarın diğer hikâyelerinden ayrılması bakımından dikkat çekicidir.

Seniha Sami'nin *Muhit*'teki bir diğer hikâyesi 25. sayıda yayımlanan “İki Ahbap Rakibe”dir. Hikâyede teyze kızları olan Vedia ile onu kıskanan Nazan'ın izdivaçları öncesi yaşadıkları anlatılır. Aşk evliliğinin ve kıskançlığın yol açtığı yıkımların anlatıldığı hikâye, dönem içerisinde sık karşılaşılan bir konuya sahiptir.

Seniha Sami daha önce bahsedildiği gibi çok yönlü bir yazardır. Bu doğrultuda onun hikâyelerinde farklı temalara rastlamak da mümkündür. *Muhit*'in 32. sayısında yer alan “Eski Şiirler” adlı hikâye de yazarın bu doğrultuda kaleme aldığı bir hikâyedir. Yine bir aşk ilişkisi etrafında şekillenen hikâye Ankara Edebiyat Lisesinden mezun olan iki arkadaş olan Demir ve Yıldız'ın konuşmaları etrafında gerçekleşir ve hikâyede eski şiirin keşfedilmemiş dünyasına ulaşmaya çalışan Demir'in düşünceleri okuyucuya sunulur.

Emine Saffet

1888 doğumlu olan Emine Saffet Hanım da Türk Kadın Birliği üyesi yazarlarımızdandır. Balkan Savaşında sağlık personeli olarak çalıştığı öğrenilen yazar (Davaz 29), kadınların eğitimi ve hak ettikleri değeri görebilmeleri için yoğun mesai harcar. Kadın hakları için birçok yurtiçi ve yurtdışı kongrelere, toplantılara katılan yazarın *Muhit* dergisinde hikâyelerinin yanı sıra özellikle "Kadın Sahifeleri" bölümünde çok sayıda yazısı vardır. "Dekoltenizi Yüzünüze Uydurunuz", "Örümcek Ağı", "Perhiz Hakkında", "Sihhat ve Güzellik" gibi başlıklar altında kaleme aldığı bu yazılarda Emine Saffet'in, adeta arzu ettiği kadın portresini oluşturmayı amaçladığı söylenebilir.

33. sayıda yayımlanan "Soysop İlleti" başlıklı hikâye yazarın *Muhit*'te rastlanılan ilk hikâyesidir. Hikâye, temel izlek olarak asrîleşmenin yanlış anlaşılması ve bu noktada kültürel unsurların yok sayılmasının yol açacağı kötü durumlar üzerine kuruludur. Ayrıca aile üyelerinin birbirleri için yaptıkları fedakârlıklar da hikâyede ön plana çıkarılan bir izlektir.

Emine Saffet'in bir diğer hikâyesi derginin 34. sayısında yer alan "Müspet Bir Şey"dir. Hikâyede Allah'ın hikmeti üzerine müspet bir şey arayan dostuna somut bir delil sunma gayreti içerisindeki hikâye kahramanı, kendi onurundan vazgeçip fedakârlık yaparak somut bir delili dostuna sunmayı başarır.

Yazarın *Muhit*'te yer alan son hikâyesi derginin 51. sayısında yayımlanan "Nikâhta Keramet"tir. Bu kısa hikâyede Nahide Hanım, kocası Sabri Bey'in kendisine yeteri kadar ihtimam vermediğinden yakınır. Kendisi arzularının peşinden koşmak istemektedir. Bu doğrultuda gitmeyi düşündüğü bir toplantı için kendisine gayet pahalı olan bir elbise almaya çıkar. Ancak alışverişe gittiğinde gördüğü bir erkek ceketi, onun ufkunun açılmasını sağlar ve pişmanlık duymasına neden olur. Çünkü kocası Sabri Bey yıllardır yamalı giysilerle idare eden, ailesi için kendisini feda eden bir adamdır.

Diğer Kadın Hikâyeciler

Muhit dergisinde hikâye kaleme alan yazarlardan birisi de Güzide Sabri (Aygün) dir. On altı yaşında yazı hayatına başlayan ve uzun yıllar roman, hikâye, mensur şiir gibi türlerde eserler veren yazar (Karaca 276), özellikle popüler roman türünde verdiği eserlerle adını duyurmuştur. *Muhit* dergisinde Güzide Sabri'nin yalnızca bir hikâyesine rastlanır ki bu da derginin 3. sayısında yayımlanan "Maziden Bir Ses" başlıklı hikâyedir. Ahmet Feridun isimli bir beyin, Neyran Hikmet Hanım'a yazmış olduğu bir mektup formatında kurgulanan hikâyede, Ahmet Feridun Bey yıllarca kalbinde sakladığı aşkı Neyran Hanım'a itiraf eder.

Giriş bölümünde bahsedildiği gibi derginin 45. sayısında derginin yazar kadrosuna katılacağı müjdelenen Halide Nusret (Zorlutuna)'ın da derginin 46. sayısında "Adnan Bahsi Kazandı!" başlıklı bir hikâyesi bulunmaktadır. Güzellik ve maddiyat uğruna yaşanan birlikteliklerin her türlü kötü sonuçlara

neden olabileceği, bundan dolayı gerçek aşkın peşinden koşulması gerekliliği hikâyenin temel izleğidir.

Muhit dergisinde özellikle tercüme hikâyelerle ön plana çıkan bir diğer kadın yazar Semiha Vamık (Dural)dır. Doktor Vamık Bey'in kızı olan Semiha Hanım, Amerikan Kız Koleji'nin 1915'te mezun verdiği iki Türk kızından biridir. İstanbul'da yaşayan yazar, çeşitli okullarda İngilizce dersleri de verir (Acun 434). Semiha Vamık'ın Muhit'te rastlanan tek hikâyesi ise 5. sayıda yayımlanan ve bir aşk hikâyesi olan "Tılsımlı Su"dur.

Ele alınan çalışma kapsamında değinilecek olan son kadın yazar, Şefika Muhsin'dir. Diğer kadın yazarlar gibi dergide birçok türde yazılar kaleme alan yazarın dergideki ilk hikâyesi 8. sayıda yer alan "Nankörlük"tür. Aldatma ve vefa olguları etrafında kurgulanan hikâye, vefalı bir dostun fedakârlığı etrafında ilerler. Şefika Muhsin'in Muhit'te yer alan bir diğer hikâyesi ise 9. sayıda yayımlanan "Çekirdekten Yetişme Gazeteci"dir. Hikâyede üçüncü sınıf öğrencilerinin gazete çıkarmak ve gazetede başmuharrir olabilmek için yarışmaları konu edilir.

Erken Cumhuriyet Döneminde Kadın

Tanzimat dönemiyle birlikte resmî bir zemine oturan modernleşme/batılılaşma düşüncesi siyasi ve sosyal açıdan birçok değişikliği de beraberinde getirir. Bu değişikliklerden şüphesiz en çok etkilenen kesimlerden birisi de kadınlar olmuştur. Öyle ki bu dönemde olumlu anlamda kadının sosyal konumu birçok açıdan sorgulanmaya başlar. Bu doğrultuda yeniliklere/değişimlere giden Osmanlı yönetimi özellikle kadınların eğitimi noktasında önemli adımlar atar. Bu dönemden itibaren kadının eğitimi, modernleşmenin simgesi hâline gelmiş ve kadınlara yönelik eğitim kurumlarının açılması hız kazanmıştır (Karaca 137).

Meşrutiyet dönemine gelindiğinde ise kadınların önceki döneme nazaran kendi haklarını ve taleplerini daha serbest bir biçimde ifade ettikleri görülür. Bu dönemde dergi ve gazetelerde daha sık görülmeye başlanan kadın yazarlar, hem kadının hem de zor günlerinde devletin yanında aktif bir rol üstlenirler. Gerek millî mücadeleye verdikleri destekler gerekse kendi hak ve hürriyetleri adına verdikleri mücadelelerle kadınlar bu dönemde kamusal alanda varlıklarını daha çok hissettirmeye başladılar.

Tanzimat dönemiyle başlayan modernleşerek değişme hareketi Cumhuriyet'le birlikte zirve noktasına ulaşır. Bu dönem kadınlar için de beraberinde yeni fırsatlar getirir ve yeni kapılar açar. Bu kapılardan yalnızca siyasal haklar diğerlerine göre biraz daha geç açılmış olsa da diğer yönlerden kadınlar, bu dönemde birçok yeni haklara sahip olmuşlardır. Bu durumda Cumhuriyet'in kadına olan yaklaşımı ve bu doğrultuda yaptığı Medeni Kanun gibi inkıpların etkisi büyüktür. Mustafa Kemal Atatürk de kadınlarla erkeklerin eşit olup birlikte yol yürüyeceklerini şu sözlerle dile getirir: "(...) kadınlarımız da bilinçli olacaklar ve erkeklerin seçtikleri bütün öğrenim derecesinden geçeceklerdir.

Sonra kadınlar sosyal hayatta erkeklerle beraber yürüyerek birbirinin destek ve yardımcısı olacaklardır.” (Savcı 157)

Cumhuriyet’in ilanıyla birlikte yıllardır süren savaşların ve acıların ardından yeni bir umut kapısı aralanmıştır. Ancak her yeni olana alışma ve yeni olanı benimseme dönemleri herkes için zordur. Bu nedenle de yeni devletin yöneticileri bu dönemde halk için yaptığı inkılapları halkı da yanına alarak yapmak durumundadır. Bu doğrultuda yeni sistemi/ideolojiyi anlatmada kadınlara da büyük bir görev düşer. Değınildiğı gibi Cumhuriyet’in ilk yıllarında bu görevi siyasi alanda gerçekleştiremeyen kadınlar, yazarak yeni ideolojiyi halka anlatma yoluna gitmişlerdir. Öyle ki bu çalışma kapsamında ele alınan kadın yazarların bir kısmı da siyasi mücadeleye katılmak istemiş; ancak siyasal ortamın henüz böyle bir şeye uygun olmamasından dolayı bu noktada geri planda kalmışlardır. Fakat görüleceğı üzere bu yazarların hepsi, Cumhuriyet’in benimsediğı kadın tipini eserlerinde ortaya koymaya çalışmışlar ve kadın hak ve özgürlüklerini sanat/edebiyat yoluyla anlatmaya çalışmışlardır. Bu nedenle Dilek Çetindaş’ın ifadesiyle bu dönemde edebiyat, aslında kadının kendi kozasından çıkabilme özgürlüğünün adı olarak görülmektedir (254).

Bu noktada Cumhuriyet ideolojisinin nasıl bir kadın tipi yaratmaya çalıştığına bakmak gerekir. Bu ideoloji her şeyden evvel kadınlardan Cumhuriyet’in yılmaz bir savunucusu olmalarını bekler. Cumhuriyet’in sağladığı imkânları kullanan ve Cumhuriyet’i temsil edebilen kadınlar bu ideolojinin önem verdiği bir unsurdur. Bu dönemde kadınlardan büyük ölçüde eskiyi terk etmeleri beklenir. Bu durum hâliyle kadınların eğitilmiş olmaları gerekliliğini de beraberinde getirir. Genel olarak denilebilir ki Cumhuriyet ideolojisi, eğitilmiş, toplumsal meselelerde aktif rol üstlenen, modernleşmeyi/batılılaşmayı doğru anlayan ve geleneğı de tam olarak terk etmeyen kadın tipini, farklı bir ifadeyle “dengeli” bir kadın profilini oluşturmak ister.

Kadın Eğitimi

Çalışma kapsamında ele alınan kadın yazarların yazdıkları hikâyelerde kullanılan temalardan biri kadınların eğitimi ve çalışma hayatıdır. Bilindiğı gibi kızların eğitimi için Tanzimat’tan Cumhuriyet’e bazı okullar açılmıştır. Ancak kadınların eğitimi noktasında asıl adımlar Cumhuriyet’in ilanından sonra atılır. Öyle ki bu dönemde kız ve erkek çocuklara eşit haklarla açılan ilköğretimi 1927 yılında orta öğretim izlemiş ve Harp Okulları dışında tüm ortaokul ve liselerde karma eğitim başlamıştır (Doğramacı 117). Bu yapılanlar kadına yalnızca kendi çocuklarını değil; bütün bir milleti eğitme rolü biçildiğinin göstergesidir. Bu nedenle de erken Cumhuriyet döneminde kadınların eğitimi konusu yazarlar tarafından sıkça işlenen bir konu olmuştur. Bu çalışmada incelenen hikâyeler arasında bu konuda en çok dikkat çeken hikâyeye Nezihe Muhittin’in kaleme aldığı “Bir Genç Kız”dır. Çağdaşlaşmayı iyi anlayan genç bir kızdan/Nermin’den bahseden hikâyeye “Asri terbiyeyi layıkıyla anlıyan bir genç kızın kendi muhitini nasıl değiştirdiğı,

aile hayatına nasıl saadet getirdiğini gösteren bir hikâye" (N. M 827) epigramıyla okuyucuya sunulur. Hikâyenin başkahramanı Nermin, uzun yıllar Amerika'da eğitim gördükten sonra İstanbul'a döner ve amcasının evine yerleşir. Burada özellikle yengesi ve kuzeni tarafından açıkça kiskanılan Nermin, iş bulur bulmaz evden ayrılacaktır. Ancak yengesi ve kuzeni ona sürekli olarak zengin bir muhite giremezse iş bulamayacağını, hatta iş bulmaktansa zengin bir koca bulmanın daha iyi bir fikir olacağını söylerler. Fakat Nermin, onlar gibi düşünmemektedir. O, tahsilli bir Türk kızının elbet değerinin bilineceğini düşünür:

Elbette bu inkılap memleketinin münevver kadın ve aile muhitleri vardı. Kendi gibi gençlikte iradesinin metanetine istinat etmesini öğrenmiş sa'yin mebzül semerelerini iktifat eden bir muhitte yetişmiş, seciye ve irfan sahibi bir genç kız elbette önünde müsbet bir sâha bulacak ve sa'yine istinat ettirecek yolu keşfedecekti. (N. M. 831)

Bu düşünceler Nezih Muhittin'in gaye ve idealini de apaçık göstermesi bakımından değerlidir. Kendisini Türk kadınının istikbaline adayın Muhittin'e göre yüksek bir diplomayı hâiz olan bir kadın kendine iş bulmakta müşkülata uğrarsa nevmi olmak lâzım gelir (830). Bu düşünceyle yoluna devam eden Nermin, çok geçmeden yazdıklarıyla aydın kesimin dikkatini çeker ve yavaş yavaş hak ettiği değeri görür. Bunun yanında amcasının hastalığı sırasında gösterdiği örnek evlatlıkla ve her türlü tavırlarına karşı kuzenine olan yaklaşımıyla çevrenin takdirini kazanır. Bu hikâye aslında Cumhuriyet kadınının nasıl olması gerektiğini açıkça ortaya koyar. Değerlerine ve aile ilişkilerine bağlı, eğitilmiş, bu eğitimle doğru kararlar alabilen ve aşk evliliğini paraya pula tercih eden bir kadın olarak Nermin, yukarıda bahsedilen dengeli ve örnek bir Cumhuriyet kadını olarak karşımıza çıkar.

Çalışma kapsamında ele alınan hikâyelerde tıpkı Nermin gibi okuyup ailesine ve milletine hizmet etmek isteyen kadınlara sıkça rastlanır. Örneğin Mevrure Sami'nin "Düğümlenen Hülya"sında Nur, babasının hayalini gerçekleştirerek doktor olmak isterken; Seniha Sami'nin "Eski Şiirler" adlı hikâyesindeki Yıldız, Şark Darülfünuna girmeyi arzular. Yine hikâyelerde çalışma hayatı içerisine atılmış ve çeşitli alanlarda hizmette bulunan kadınlardan sıkça bahsedildiği de görülür.

Aşk ve Evlilik

Muhit dergisinde yazan kadın hikâyecilerin hikâyelerinde en sık karşılaşılan konu ise aşk ve evliliktir. Öyle ki eski kadın tipini benimsemeyen Cumhuriyet rejimi, kızların küçük yaşta ve istemediği kişilerle evlendirilmeleri, görücü usulü evlilik, çok eşlilik gibi meselelere karşı çıkar. Bunların yanında her açıdan kadının veya erkeğin mantıklı düşünmesi ve gösteriş, şan-şöhret gibi olgulara tenezzül etmeden, kendilerini saadete kavuşturacak bir yuva peşinde olmaları Cumhuriyet dönemi anlayışının temel prensipleri arasındadır. Bu doğrultuda incelenen hikâyelerde de bu görüş ve düşünceler sıkça aktarılmaya çalışılmıştır.

Hikâyelerde aşk ve evlilik meseleleriyle ilgili yazarların üzerinde durdukları ilk bahis, zenginlik ve itibar gibi şeyler için evlilik yapılmaması gerekliliğidir. Bu noktada ele alınacak ilk hikâyeye Mebrure Hurşit'e ait "Sevginin Yakutu" adlı hikâyedir. Neriman adlı kahramanın arkadaşı Nazan'a yazdığı mektup formatında verilen hikâyede Neriman arkadaşına, okul yıllarında kurdukları hayalleri hatırlatır. Onun aktardığına göre okul yıllarında genç kız arkadaşların en büyük hayalleri maddi/fiziki eksikliklerini hissettikleri şeyleri giderecek bir adamla evlenmektir.

Bu doğrultuda mektubun muhatabı Nazan sık sık hasta olan birisi olduğu için bir doktorla evlenmek ister. Bu isteği gerçekleşen Nazan, evlendikten sonra pek hasta olmaz ve kocasıyla birlikte zor şartlarda Anadolu'da bulunur. Nihal ise hayvanları çok seven bir genç kızdır. Bu yüzden de zengin bir adamla evlenip bir çiftlik sahibi olmayı arzular. Fakat nihayetinde bir baytarla evlenir ve değil bir çiftlik dolusu hayvanı, evinde ikiden fazla kedi bile besleyecek para bolluğunu bulamaz (M. H. 14).

Bir diğer arkadaşları Aliye, filmleri çok sever ve bu arzusu doğrultusunda bir sinemacıyla evlenir. Fakat felçli annesine ve üç çocuğuna bakmaktan film izlemeye vakti kalmaz. Mektubun sahibi Neriman ise özellikle yurtdışını gezme hayalleri kuran bir genç kızdır. Bunun için zengin bir kocayla evlenmeyi arzular. Kader onun da karşısına hayallerini gerçekleştirebileceği bir adam çıkarır. Fakat Neriman son anda kalbinin sesini dinler ve hayalleri yerine aile saadetini ön plana koyar. Bu doğrultuda kendisini seven ve kendisinin de sevebileceği bir mühendisle evlenir. Kendi deyimiyle o, zengin kocanın takacağı yakut küpeler yerine sevdiği adamın takacağı kirazdan küpeleri tercih eder ve saadeti yakalar (M. H. 77). Görüldüğü gibi kalbinin sesini değil de maddi kaygılarla hareket eden genç kızlar hüsrana uğramışken; kalbinin sesini dinleyen Neriman ise saadete ulaşmıştır.

Kalbindeki sesi zengin bir hayata tercih eden bir diğer kahraman da Seniha Sami'nin "Üç Kat Müstâcel" adlı hikâyesinde karşımıza çıkar. Hikâyede bir şirkette sekreter olarak çalışan Melâhat'ın karşısına onunla evlenmek isteyen iki erkek çıkar. Bunlardan birisi yaşlı fakat zengin bir adam olan Zeki Nüzhet Bey; diğeri ise Melâhat'la aynı yerde çalışan ve dürüst bir adam olan Ramiz Bey'dir. Maddi olarak sıkıntılar çeken Melâhat, bu ikili arasından Ramiz'i seçerek bir bakıma maddi hayallerinden vazgeçer ve kalbindeki sesin doğrultusunda hareket ederek huzur bulur.

Yine Seniha Sami'ye ait "İki Ahbap Rakîbe"de de gönlünün sesine kulak vermeyen Nazan'ın bedbahtlığı ile bu sese kulak veren Vedia'nın saadeti karşılaştırmalı olarak okuyucuya sunulur. Bu iki teyze kızından Nazan, görücü usulü evliliğe karşı çıkan, evlilikte kalp sesiyle hareket edilmesini çevresine salık veren bir kız olarak görülür: "Babaannem gibi rast gele izdivaçlar tertibine daima aleyhdarım, fakat bir insanın mizacına muvafık bir hayat arkadaşını kendi ihtiyariyle ve muhakemesile intihap etmesine hiçbir zaman iytiraz etmek doğru değildir." (S. S.

79) Ancak, Nazan'ın bu sözleri tamamen göstermelik sözlerden ibaret kalır. Çünkü o, teyze kızı Vedia'yı oldukça çok kıskanır ve düşüncelerinin tam aksine hareket ederek zengin ve yaşlı bir tüccarla nişanlanır, nihayetinde hüsrana düşer. Vedia ise, âşık olduğu Bedi Bey ile nişanlanarak saadet yolunda bir adım atmış olur.

Mebrure Hurşit'in "Saadet", "Şüphe" ve "Murat Köprüsü" adlı hikâyelerindeki kadın kahramanlar ise aşkları uğruna içinde buldukları zengin hayatı ellerinin tersiyle bir köşeye iterler. "Saadet"te Fransız bir generalin kızı olan Süzan dö Sirmon, "Şüphe"de Münire, "Murat Köprüsü"nde adı verilmeyen genç kadın zengin hayatlarını bırakıp sevdikleri adam için fedakârlık yapan kadınlardır. Özellikle "Murat Köprüsü"ndeki genç kız, sevdiği adamın gözlerinin açılması için hem haysiyetinden hem de canından vazgeçer. Ele alınan hikâyelerden yola çıkarak aşkı uğruna fedakârlık yapan tarafın genellikle kadın olması düşündürücüdür. Öyle ki bu hikâyelerde erkekler daha çok talep eden konumunda bulunurlarken; kadınlar, zor seçimler yapmaya mecbur kalırlar. Fakat değinildiği gibi Cumhuriyet dönemi yazınında kadınların maddi şeyleri bırakıp sevdalarının peşinden gitmeleri ve kendilerini bir meta olarak görmeyen erkeklere değer vermeleri öğütlenir. Benzer bir fedakârlık hikâyesi de yine aynı yazara ait "Lale Perisi"nde görülür. Laleden çıkan perilerin prensesi lalesine yaralı olarak düşen kelebeğe âşık olur. Fakat perilerin kelebeklere yaklaşmaları yasaktır. Eğer yaklaşırlarsa canlarından olurlar. Ancak hikâye kahramanı peri, aşkı uğruna can vermeye karardır.

Elbette kadınlar kadar olmasa da aşkları uğruna fedakârlık yapan erkeklere de hikâyelerde rastlanır. Bu erkeklerin ilk Mebrure Hurşit'in "Güneşe Âşık Yarasa" hikâyesinde karşımıza çıkar. Hikâye kahramanı Muhsin, tek bacağına ve dilencilik yapmasına rağmen, sevdiği kadın uğruna otomobilin önüne geçerek canından vazgeçer. Yine Mebrure Hanım'a ait "Düğümlenen Hülya"da adı verilmeyen koca, karısıyla birlikte yıllarca hasretini çektikleri çiftliğe ait bir maketi yapabilmek için iş yerinde öğle araları yemek bile yemezken; Emine Saffet'e ait "Nikâhta Keramet"te ise Sabri Bey, ailesine daha iyi bakabilmek için yıllarca yamalı elbiselerle dolaşan bir karakter olarak görülür.

Annelik

Çalışma kapsamında ele alınan hikâyelerde kadınlara yüklenen bir diğer görev anneliktir. Öyle ki önceki dönemlerde olduğu gibi Cumhuriyet döneminde de sağlıklı bir toplumun sağlıklı, eğitilmiş ve cefakâr annelerin omuzlarında yükseleceği fikri hâkimdir. Mustafa Kemal de bu konuda "Kadının en büyük görevi analıktır. İlk terbiye verilen yerin ana kucağı olduğu düşünülürse, bu görevin asıl önemi layığı ile anlaşılır." (Savcı 157) der. Atatürk'ün bu sözünden yola çıkarak şu yorum yapılabilir: Cumhuriyet ideolojisi eğitilmiş, çalışan, erkeklerle aynı statüye sahip bir kadın modeli yaratmak ister ancak bütün bunlar olurken kadının aile kadını, anne gibi sıfatlarından da soyutlanmaması gerekir. Buradaki amaç, kadının/annenin çocuk yetiştirmedeki rolünden kaynaklanmaktadır. Zira

Cumhuriyet'in yeni çağdaş bir zihniyet dünyasıyla yetişmiş nesillere ihtiyacı vardır (Bakacak 635).

Bu doğrultuda Nezihe Muhittin'in "Meçhul Kadın" adlı hikâyesi dikkat çekicidir. Zira Muhittin, hikâyenin hemen başındaki epigramda "Kadın için hakîki saadet ancak analıktadır" (N. M. 922) diyerek vereceği mesajı doğrudan okuyucuya sunar. Mebrure Hurşit'e ait "Kaderin Yalanı" başlıklı hikâyede ise Handan, savaşa gidip geri dönemeyen kocasının yokluğunda açlık çeken kızı Nihal için namusundan vazgeçen bir anne olarak görülür.

Hikâyelerde fedakâr annelerin yanında çocuklarını doğruya yönlendirmeyen anneler de dikkat çeker. Örneğin "Bir Genç Kız" adlı hikâyede Handan'ın annesi Ülviye Hanım, kızına her türlü maddi zorluğa rağmen zengin balolarında boy göstermesini ve illa zengin bir kocayla evlenmesini öğüt verir. Bu öğütleri ve yaptıklarını kızına karşı yaptığı bir fedakârlık olarak gören Ülviye Hanım, kızının duygu ve düşüncelerini hiçbir surette hesaba katmaz:

Mademki hayatın her şeyini görmek ve anlamak isteyorsun Handan, o halde beni dinle: Yaptığım bu fedakârlıklar yine senin içindir. Senin istifaden içindir. Artık yirmi beş yaşına girdin. Halimiz mâlum kızım. Evlenmeğe, bir zengin izdivaç yapmağa mecbursun. Bu akşam bazı dostlarımız bize zengin bir tüccar prezante edecekler. Gayet kıymetli otoları, kibar apartmanları varmış. Bu partiyi gaip etmeğe gelmez. İşte sana haber veriyorum. Ona göre davran. (N. M. 1011)

Hikâyelerin genelinde bu şekilde kötülük yapanların veya kötü niyetli insanların başarıya ulaşamadıkları; hikâyenin sonunda iyiliğin ve iyi insanların kazandıkları görülür. Bu doğrultuda annesinin sözüne itibar etmeyen Handan, bir eşya gibi satılamayacağını ve seveceği bir erkeği bekleyeceğini annesine söyler.

Aile Hayatı/Gelenekler

Hesaba katılmalıdır ki Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte halk alışık olmadığı bir döneme başlamıştır. Elbette yöneticiler ve aydınlar da bu durumun farkındadırlar. Bir yandan eski alışkanlıklar diğer yandan batılılaşmanın halk tarafından yanlış anlaşılması gibi durumlar bu dönemde aşılması gereken meseleler olarak görülür. Bu nedenle milletin her ferdine ayrı ayrı görevler düşer ki aydınların bu noktada en çok dikkat çektikleri şeylerden biri sağlam bir aile hayatıdır. Bu noktada erken Cumhuriyet dönemi yönetimi hem erkek hem de kadının geleneklerden tam manasıyla kopmasını istemez. Öyle ki bu dönemde konumuz kapsamında kadınlar, aile içi ilişkilere önem verecek biçimde rol oynamaları ve geleneksel sorumlulukları yerine getirmeleri noktasında teşvik edilmişlerdir.

Bu konu bahsi geçen kadın hikâyecilerin hikâyelerinde de ciddi bir yer kaplar. Özellikle Emine Saffet Hanım'ın "Soysop İlleti" adlı hikâyesi aileye verilmesi gereken değeri göstermesi bakımından oldukça ilgi çekicidir. Hikâyenin başkahramanı Selma, babasını kaybetmiş, abisini ise askere göndermiş genç bir kızdır. Evde ninesi, annesi ve ablasıyla yaşar. Evdekiler deyim yerindeyse

kendilerini Selma'ya adanmış durumdadırlar. Canhıraş bir şekilde onun hevesleri uğruna yanlış bir işe kalkışmasını önlemeye çalışırlar. Ancak Selma, kendisi için verilen nasihatlere kulak tıkamakta ısrar eder ve "Ben sevgi filan istemeyorum. Soysop, soysop! Bıktım artık. Ne halim varsa göreyim, size ne! Bırakın beni!" (E. S. 39) şeklinde karşılık verir. Bu doğrultuda hareket eden Selma, ailesinin izni olmaksızın bir baloya gider. Onun balodan dönüşünü heyecan içerisinde bekleyen aile, eve geldiği vakit Selma'nın üstünde pahalı bir elbise görür. Daha sonra bu elbisenin çalıntı olduğu açığa çıkar ki bu durum aile için epey yüz kızartıcı bir durumdur. Kızlarının cehaleti yüzünden hapse girebileceğini düşünen anne, abla ve nine birbirlerinden habersiz olarak dükkân sahibinin evine giderek suçu üstlenmeye çalışırlar. Ailenin kızları için yaptıkları fedakârlığı gören dükkân sahibi Yekta Bey ise onlara, rahat olmaları gerektiğini, Selma'yı polise vermeyeceğini; fakat onun da iyi bir derse ihtiyacı olduğunu söyler. Bunun için ailenin evine gider ve Selma'ya yaptığı yanlış ve ailesinin onun için kendilerini nasıl feda etmeye çalıştıklarını anlatır. Bu sözler üzerine gözyaşları içinde kalan Selma, yaptığı hataları tekrarlamamak üzere Yekta Bey'e ve ailesine söz verir.

Diğer Temalar

Bahsi geçen hikâyelerin yanı sıra *Muhit*'te yazan kadın hikâyeciler, bazı sosyal problemlere de hikâyelerinde yer vermişlerdir. Bu problemlerin başında fakirlik konusu gelir. Ele alınan hikâyeler arasında Nezihe Muhittin'e ait olan "Köprü Altı Çocukları" ve "İpek Çoraplar" bu konu üzerine yazılmış hikâyelerdir. "Köprü Altı Çocukları"nda dilencilik yapmak zorunda kalan çocukların ruh hâllerini ortaya koyan yazar; "İpek Çoraplar"da ipek çoraba özenerek büyüyen bir kızın bu çoraplara ulaşabilmek adına yemesinden-içmesinden kısıarak para biriktirmesinden ve bu amaç uğruna zayıf düşerek can vermesinden bahseder.

Yine hikâyelerde karşımıza çıkan bir diğer konu dostluktur. Emine Saffet'e ait "Müspet Bir Şey"de dostluk, arkadaşı uğruna gururundan vazgeçme anlamına gelirken; Halide Nusret'in "Adnan Bahsi Kazandı!" hikâyesinde ise, yanlış yola girmekte olan arkadaşı içinde bulunduğu durumdan çekip çıkarma anlamına gelir.

Sonuç

Tanzimat dönemiyle birlikte batılılaşma amacıyla Osmanlı Devleti'nde birçok adımlar atılır. Bu durum hâliyle toplumun yaşayış tarzının da derinden değişmesini beraberinde getirir. Şüphesiz bu değişimlerden etkilenen kesimlerden biri de kadınlar olmuştur. Özellikle 20. yüzyılın başından itibaren birçok alanda görünmeye başlayan kadınlar, bu dönemde hem beka mücadelesi veren devlet için mücadele etmişler hem de yeni kurulacak olan Türkiye Cumhuriyeti'nin yapı taşı olmuşlardır. Kadınların verdiği bu mücadele ve destekler gerek cephede gerekse yazarak verilir. Özellikle meşrutiyetin ilanından sonra sayısı

gittikçe artan kadın yazarlar, bir yandan batılılaşmanın halk tarafından doğru anlaşılması; diğer taraftan da millî duyguları harekete geçirmek için eserler kaleme alırlar. Cumhuriyet'in ilanından hemen sonraki süreçte ise kadın yazarlar yazın âleminde daha çok görülmeye başlarlar. Kadınların bu dönemde özellikle yeni rejimin sözcülüğünü üstlenmek gibi bir vazifeyi üstlendikleri açıkça görülür. Ülkenin gündeminde daha fazla söz sahibi olabilmek ve ülkenin içinde bulunduğu duruma daha fazla yardım edebilmek adına Cumhuriyet döneminde etkinliklerini arttıran kadınlar, giriş bölümünde bahsedildiği üzere her ne kadar kuruluşu reddedilse de parti (Kadınlar Halk Fırkası) dahi kurarlar. Bu emelleri sekteye uğradığında yine amaçlarından vazgeçmeden bir çıkar yol aramaya devam ederler. Nitekim bu çalışmaya konu olan kadın yazarlar gibi bir kısmı dernekler aracılığıyla bir kısmı da çeşitli alanlarda yazarak fikirlerini beyan ederler.

Bu çalışmada oldukça fazla kadın yazara ev sahipliği yapmış olan Muhit dergisinde yazan kadın hikâyecilere odaklanılmıştır. Bu kadın hikâyecilerin birçoğunun dergide farklı alanlarda da kalem oynattıklarını söylemek gerekir. Bu durum kadınların da en az erkekler kadar çeşitli alanlarda söz sahibi olduklarını göstermesi bakımından önemlidir. Bu yazarların hikâyelerine bakıldığında ise genel olarak asrî bir kadında olması gereken bakış açısı ve yaşam tarzının vurgulandığını söylemek gerekir. Maddiyatın, fiziksel güzelliğin peşine çok fazla düşülmemesi, amaçlar doğrultusunda ilerlenmesi, aşk ilişkilerinde her şeyden önce saf bir aşkın benimsenmesi gibi temalar bu hikâyelerde ön plandadır. Ayrıca annelik duygusu, millî meseleler, kıskançlık ve kin gibi kötü duyguların yol açtığı yıkımlar gibi konular da kadın yazarların üzerinde durduğu meselelerdir.

Bu hikâyeler her ne kadar teknik bakımdan önemli kusurlar barındırsa da bu hikâyelerin estetik kaygıdan ziyade yarar amacı güden bir mesaj iletme aracı olduklarını vurgulamak gerekir. Netice olarak yazarların vermek istedikleri mesajı açıkça ilettikleri ve yeni dönemin ideolojisini aktarmada başarılı oldukları görülür.

Kaynakça

- Acun, Fatma. "Arnavutköy Amerikan Kız Koleji Mezunları ve Meşhurları." *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, s. 22, 2015, ss. 417-442.
- Ahmet Cevat. "Muhit Niçin İntişar Ediyor." *Muhit Resimli Aylık Aile Mecmuası*, s. 1, 1928, ss. 1-2.
- Alevok, Mebrure. *Geçmişte Yolculuk*. Hürriyet Yayınları, 1971.
- Bakacak, Ayşe Gelgeç. "Cumhuriyet Dönemi Kadın İmgesi Üzerine Bir Değerlendirme." *Atatürk Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, s. 44, 2009, ss. 627-638.
- Çavuşoğlu Aksoy, Aslı. "Nezihe Muhittin'in Kadın İdeali Üzerine." 14. *Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu*, 20-22 Ekim 2022, Editörler Ramazan Eryılmaz vd, Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Yayınları, ss. 92-96.
- Çetindaş, Dilek. "Babasının Büyüyen Kızı: Cumhuriyet Sonrası Kadın Yazar ve Edebiyatı." *Türkiye'de Kadın: Siyasî, Sosyal ve Kültürel Alanda Değişim*, Editör Esmâ Özdaşlı, TASAV, 2022, s. 253-272.
- Davaz, Aslı. "Following The Traces of The Union of Turkish Women Delegates To The 1935 Congress." *Kadın Hayatlarını Yazmak: Oto/Biyografi, Yaşam Anlatıları, Mitler ve Tarih Yazımı Uluslararası Sempozyum Bildiri Kitabı*, 19-20 Nisan 2014, Editörler Birsen Talay Keşoğlu ve Leyla Şimşek, Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı, ss. 26-32.
- Doğramacı, Emel. "Cumhuriyet Döneminde Türk Kadını." *Erdem Dergisi*, 1985, ss. 111-123.
- Emine Saffet. "Soysop İleti." *Muhit Resimli Aylık Aile Mecmuası*, s. 33, 1931, ss. 38-42.
- Ertan, Temuçin F. "Ahmet Cevat Emre ve Kemalizm'de Öncü Bir Dergi: Muhit." *Kebikeç*, s. 5, 1997, ss. 17-34.
- Güler, Yaşar. *Mebrure Sami Koray'ın Romancılığı ve Romanları*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- İlhan, Attila. *Hangi Edebiyat*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2002.
- Karaca, Şahika. *Güzide Sabri Aygün Hayatı, Sanatı ve Türk Edebiyatındaki Yeri Üzerine Bir İnceleme-Araştırma*. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2004.
- Karaca, Şahika. "Şemsettin Sami ve Kadınlar." *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, c. 3, s. 13, 2010, ss. 136-146.
- Mebrure Hurşit. "Güneşe Âşık Yarasa." *Muhit Resimli Aylık Aile Mecmuası*, s. 13, 1929, ss. 1017-1021.
- Mebrure Hurşit. "Güneşe Âşık Yarasa." *Muhit Resimli Aylık Aile Mecmuası*, s. 14,

1929, ss. 1073-1077.

Mebrure Hurşit. "Kaderin Yalanı." *Muht Resimli Aylık Aile Mecmuası*, s. 16, 1930, ss. 1230-1232.

Mebrure Hurşit. "Sevginin Yakutu." *Muht Resimli Aylık Aile Mecmuası*, s. 26, 1930, ss. 14-16, 77.

Mebrure Hurşit. "Saadet." *Muht Resimli Aylık Aile Mecmuası*, s. 37, 1931, ss. 28-29.

Metintaş, Mustafa Yahya. "Nezihe Muhittin ve Türk Kadınının Siyasi Haklar Mücadelesi." *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Yakın Tarih Dergisi*, c. 1, s. 1, 2018, ss. 74-97.

Muht. "Okuyucularımızla Başbaşa." *Muht Resimli Aylık Aile Mecmuası*, s. 45, 1932, ss. 81.

Nezihe Muhittin. "Bir Genç Kız." *Muht Resimli Aylık Aile Mecmuası*, s. 11, 1929, ss. 827-832.

Nezihe Muhittin. "Meçhul Kadın." *Muht Resimli Aylık Aile Mecmuası*, s. 12, 1929, ss. 922-923.

Nezihe Muhittin. "Bir Genç Kız." *Muht Resimli Aylık Aile Mecmuası*, s. 13, 1929, ss. 1011-1014.

Nezihe Muhittin. "Beynelminel Kadın Kongresinde Murahhasımız Kim Olacak?" *Hareket Gazetesi*, s. 8, 1929, ss. 3.

Savcı, Kemal. *Cumhuriyetin 50. Yılında Türk Kadını*. Cihan Matbaası, 1973.

Semiha Vamık. "Tılsımlı Su." *Muht Resimli Aylık Aile Mecmuası*, s. 5, 1929, ss. 362-365.

Seniha Sami. "Üç Kat Müstâcel." *Muht Resimli Aylık Aile Mecmuası*, s. 12, 1929, ss. 916-920.

Seniha Sami. "İki Ahbap Rakîbe." *Muht Resimli Aylık Aile Mecmuası*, s. 25, 1930, ss. 52-55, 79.

Seniha Sami. "Ruhumu Tatmin Etmiyor." *Muht Resimli Aylık Aile Mecmuası*, s. 14, 1929, ss. 1086-1088.

Uzun, Alev Şeyda. "Ahmet Cevat Emre'nin Türkçenin Dünya Dilleri Arasındaki Yeri ile İlgili Görüşleri." *ÇÜTAD*, c. 4, s. 1, 2019, ss. 35-60.

Yurdal, Mustafa Onur. "İlk Kadın Uzman, Çevirmen, Entelektüel Saray Mürebbiyesi Cumhuriyet Müzecisi Seniha Sami Moralı." *Tarih Dergisi*, s. 70, 2020, ss. 72-74.

